

Gramatiz un lasitaji.

-1-

Gramatas un lasītāji!

Referāts nolasīts 1953. g. 25. janvārī
Baptistu draudzes un jaunatnes vakarā, Torontā,
draudrūgā aicinājumā atceres gadījumā.

Mīlie tautieši un tautietes!

Priekš 18 gadiem (1935) 28. janvārī valsts
prezidents Kārlis Ulmanis aicināja pilsonus
atcerēties savu tautskolu un rīdēt tai
grāmatas un citus mācības līdzekļus.
Šis aicinājums atrada tautā lielu atsaucību
un nepalika vienreizējs notikums, bet
kļuva par tradīciju arī turpmākos gados.
Arī trimdā mēs atzīmējam draudrūgo aici-
nājumu, un jautājums tikai būtu, kā
lai mēs tam sekojam, jo visas mūsu
~~tautskolas~~ skolas ir palikušas viņā pusē dzelzs
priekškatam un mēs ne tikai nevaram tās
apdāvināt grāmatām, bet ikkatra sazi-
nāšanās ar tām ~~ir aizliegta~~ ^{mums ir liegta.}
Tomēr mums ir skaidrs, ko gribēja presi-
dents ar savu aicinājumu. Kāpēc viņš ne-
lika apdāvināt tautskolas un to audzētājus.

nus ar drēbēm, karpēm, mēbeļēm un
drīvei nepieciešamām lietām, bet tieši
ar grāmatām. Nav šaubu, ka viņš
domāja par tautas izglītību. Draud-
drīgais aicinājums norīnē ne tikai pa-
teicības izteiksāni bijušai skolai, bet
arī skubinājumu sekmēt izglītības iz-
platīšanu tautā un celt uz augšu
tautas izglītības līmeni. Bet ja jau
uz augšu celt, tad neapstāties pie taut-
skolas, bet tiekties līdz pašiem izgli-
tības kalngaliem.

Tā saprasti, drauddrīgais aicinājums
dabū sevišķu nozīmi ~~un~~ trimdā ir
vēl svarīgāks nekā drim-
tenē. Jo izglītība mums te vajādrīga
ne tikai cīnāi par drīves eksistenci, bet
arī kā līdzeklis nacionātas kultūras sagla-
bāšanai, jo nekulturāla tauta nevar ilgi
pastāoēt soešumā

Mums te ir savas latviešu skolas
sestdienās un tāpat soetdienas skolas
kur skolotāji un skolotājas strādā soe-
tīgu darbu jaunās paaudzes labā. Šis

skolas mums visādā ziņā atbalstāmas.
Mums bieži notiek dažāda veida
priekšnesumi, tiek lasīti arī referāti, —
arī tas pieder pie draudrīgā aicinājuma.

Ar patiku man jākonstatē, ka Jūsu
draudres jaunatne ir sevišķi aktīva
referātu vakaru ^{kā tas redzams no darbības programmas} MKošana, un var no-
derēt par priekšzīmi dažai labai
draudrei un biedrībai. Secojot
Jūsu jaunatnes aicinājumam arī man
šovakar ir gods referēt par tematu,
ko Jūs man esat jau gataou deouši
un kas ~~skan~~ ^{attiecas} ur grāmata.
"Grāmata un lasītāji"

Man šķiet, šis temats ir tiešām ļoti piemērots draudrīgā aicinājuma dienai.
Jo savā aicinājumā prezidents lūdz draudres skolām grāmatas un tāpēc arī piederas par grāmatām runāt. Bet grāmata top nenorimīga, ja tai nav lasītāju. Tāpēc jārunā arī par lasītājiem.

Bet pirms es runāju par grāmatu ~~un lasītājiem~~, man gribētos teikt manai
cēvadai.

Kad es pagājušā vasarā, Pēterdienā, vēsojos pie ūdens, es beidzu savu runu ar grieķu dzejnieka Pindara vārdiem. Un ar tiem pašiem vārdiem man šovakar gribētos ierakst savu referātu.

Pindars dzīvoja 5. gs. pr. kr. Viņš tāpat pieder vēl pagāniskajam grieķu kultūras laikmetam. Savās epinīkijās jeb uzvaras dzeismā viņš suminā uzvarētājus Olimpijas sacīkstēs un arī sacīkstēs, kas notika citās Grieķijas vietās. Viņš liek uzvarētājiem priē sirds neaizrauties pārāk ar uzvaras prieku, bet padomāt, cik īss ir cilvēka mūžs un cik niecīgs pats cilvēks.

8 Pitojas oādā 95. rindā viņš saka šos vārdus:
"Viendienas būtnes, kas esam mēs, kas neesam. Cilvēks ir ēnas sapnis. Bet kad diemžīgais gaisūms nonāk no augšienes un apstāro cilvēka drīvi, jauks tad ir viņa mūžs."

(ἐπιήμεροι τί δ'έτις; τί δ'οὐ τίς; σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωπος. ἀλλ' ὅταν εἴχλα δισόδοτος ἔλθῃ, λαμπρὸν φέγγος ἔπιετιν ἀνθρώπων καὶ μείλιχος αἰών)

Šie vārdi prasa manu komentāru. Pindars sauc cilvēkus par viendienas būtņēm. Tas nav jāsaprot burtiski. Ir jau gan tādas

tādas sīkfūtnes, kas dzīvo tikai vienu dienu.
Bet cilvēka normālais mūžs ilgst daudzas
daudzas dienas. Ja kādam cilvēkam ir 60 gadu
tad viņš ir nodrūvojis jau vairāk kā
20.000 dienu. Un tomēr cilvēka mūžs ir īss.
„Vita nostra brevis est“ (mūsu dzīve īsa ir),
ta sacīts jau studentu drūsmā. To pašu
atgādinā arī Pindars un tad jautā: kas esam
mēs, kas nēsam? Uz šo jautājumu viņš
pats atbild: Cilvēks ir ēnas sapnis. Ko no-
zīmē ^{sapnātais} izteiciens „ēnas sapnis“? Ēna ir neskaidrs
un tumšs kāda priekšmeta attēls un sapnis
ir bāls un īslaietgs ~~īstas~~ ^{notikumu} dzīves atspoguļojums.
Ēna nav tas, kas pats priekšmets, un sapnis
nav tas, kas īstā, reālā dzīve. Tāpēc iztei-
ciens „ēnas sapnis“ te nozīmē to pašu, kā
kad kāds „ēnas ēna“. Ar to Pindars grib
sacīt, ka cilvēks ir īslaietgs, nepilnīga un
vāja būtne.

Šo cilvēka raksturojumu, ko mums
dod Pindars, varētu vēl papildināt ar
konstatējumu, ka cilvēks ir vientulīgākā
būtne zemes virsū. Vientulīgākā tāpēc, ka
~~savu vientulību~~ ^{tādu} daudzos gadījumos viņš seko
~~visu laiku~~ izjūt.

Jūs būsit dzirdējuši par franču dabzināt-
nieku Pikāru (Piccard), kas spraudis sev par
mērķi pacelties visaugstāk gaisā un nolai-
ties visdziļāk jūrā. Gaisā viņš ir jau
pacēlies un aprakstījis arī savus novēro-
jumus un iespaidus.

Paceloties augšup, lidotājam lieka
ka viņa ~~lidaparāts~~ ^{lidaparāts} ~~lidaparāts~~ ~~gaisa balons~~ stāv
uz vietas, bet zeme nogrimst arvien
zemāk. Kad ir sasniegts 18 km. augstums
kas ir jau robeža, līdz kurai lidotājs
var pacelties, tad visa debess ir nosēta
zvaigznēm, lai gan ir dienas laiks, un
ši debess ir gluži melna. Dzīla vien-
tulības sajūta tad pārņem cilvēku un
~~viņš nosēdina, ka viņš ir nenosēdina~~
~~pālabiti, kas lidinān bezgalīgajā~~
~~un nosēdina.~~

Tur, apakša, vairs zemes, ^{ir palikus} ~~redzam~~
skaista zilā debess, tur šalc jūra,
tur čalo strauti, tur zālo birstāles
un plavas, tur zied skaisti dārzi

kur ir cilvēku mājojumi un pašu cilvēku sabiedrība, bet atraujoties tikai 20 km. no mūsu zemes visa šī būvība ir pazudusi un sākas neapmierams telpas tukšnesis, tukšs, tumšs, un baigs. Un pa šo tukšo telpu mūsu Zeme, ~~kur~~ ^{līdz} ar citām planētām un sauli ar lielu atrumu dodas no nezināmas vietas uz nezināmu vietu.

Attālums starp zvaigznēm ir tik liels, ka astronomi to mēri nevis ar kilometriem, bet ar gaismas gadiem. Gaismas skrēni tik ātri, ka ~~viņā sekundē tā var apskriet~~ ^{reizos ap zemes lodi.} ~~no saules, tā atnāk līdz mums 8 minūtēs~~ ^{kas atrošas 149.500.000 km. no mūsu zemes} ~~no tuvākās~~ ^{stārs} zvaigznes vairāk kā 4 gados, bet no tālajām un vistālākām zvaigznēm ^{tā atnāk} 10.000. un 100.000 gados. Šādā bezgalīgā telpā arī visa mūsu zeme ir nieciņš puteklītis.

Kad mēs bijām mazi bērni, mums patika rotalātis. Un ja kāds

mums kadreiz iedāvināja tādu stikla prizmu, caur kuru raugoties visi priekšmeti ir redzami varavīksnas krāsās, tad mes varējām stundām skatīties uz visām lietām un redzēt pasauli paskaistinātu.

Tagad mēs esam pieauguši, un tomēr ~~esam~~ mēs ^{vēl arī tagad} dzīvojam ilūziju pasaulē. Mēs raugāmies uz melno debesi un ^{redzam to} zili, tāpēc ka mēs raugāmies uz debesi caur atmosfāras prizmu. Un no šīs melnās debess līst uz mūsu galvām gaismas straumes, gluži kā tas Pindara drīsmā ir sacīts, jo viss gaisis ir it kā saules gaismas pīrsātināts un atmosfāras slāni atstaro saules gaismu tāpat, kā lampas abazūrs atstaro spuldzes gaismu. Tādē kartā gaisma tiek pastiprināta.

Mēs dzīvojam šeit dabas krāšņumu zemē, pie kuras mes esam pieraduši, kur jūtamies tik labi un aizmirstam ka esam vientuļīgi eļotāji, kas brauc pa bergatīgo unīversa izplatījumu.

Mēs aizmirstam saou ^{arī eita cēmesla del:} vientulību ~~arī~~ tāpēc, ka dzīvojam sabiedrībā: savā ģimenē, savā tautā un vispār starp cilvēkiem. Kad mēs tikam izrauti no savas ģimenes, kad tikam atrauti no savas tautas, ~~tas~~ ^{tas} ~~mes~~ ^{mes} ~~sajūtam~~ ^{sajūtam} savu vientulību. Bet arī ~~tas gadījuma~~ ^{tas} ~~gadījumā~~ ^{gadījumā}, kad mēs dzīvojam sabiedrībā, ^{ar cilvēkiem, cilvēkiem} mēs atrodamies iluziju pasaulē un taisni šai gadījumā visskaidrāk atklājas, cik vientulīgas būtnes mēs esam.

Mums jāņem vērā tas fakts, ka

Katrs cilvēks ir atsevišķa, pati par sevi norobežota ~~un noslēgta~~ pasaule. Katram cilvēkam ir sava dvēsele, savs es un šis es ir noslēgta, citiem nepieejama pasaule. To ko es domāju, ko es jūtu, ko es iekšēji pārdrīvoju, to zinu tikai es un neviens cits. Un man tāpat nav pieejama otra cilvēka gara pasaule. Divi cilvēki var pacēt viens otram garām, viņi var viens otram varbūt spiest roku, bet

viņu došēles nuvar saskarties, tās ir divas norobežotas un noslēgtas gara pasaules.

Un tomēr ir kāds līdzeklis, ir kāda prizma, caur kuru raugoties mēs varam ^{it kā pa manu lodziņu} iekāpat otru cilvēka došēlē. Jūs varbūt uzminēsiet, ka šis brīnšķīgais līdzeklis ir valoda. ^{Kas ir valoda?} Valoda ir viens no pasaules brīnumiem. Arēji, nemot valoda sastāv no artikulētām skaņām; ^{skaņas} ~~tas~~ veido vārdus un ikviens vārds aprīmē kādu jēdzienu. Vārds tāpat ir jēdziena simbols, un valoda ir diērgan sarēžģīta simbolu sistēma, ar kuras palīdību cilvēks var atklāt otram cilvēkam savu došēli un tāpat iekāpat arī otru cilvēka došēlē.

Cilvēks ir vienīgais starp visām dzīvām būtnēm, vīrs zemes kam dota valodas spēja. Valoda ir pilnīgi pār-

veidojusi cilvēka garu un uz ^{valodas} ~~tas~~ bāzēs visa mūsu garīgā attīstība un kultūra.

Bet valodai ir divas formas: runas valoda un rakstu valoda. Vēsture mums neapšaubāmi liecina, ka sākumā bija tikai ^{valodas} pirmā forma, bet otra "radusies vēlāk".

Rakstu ^{izgudrošana} ~~ieviešana~~ ~~lietošana~~ ievada jaunu laikmeta cilvēces gara attīstībā. Sākumā rakstus lietoja ierobežotos apmēros, bet vēlāk to lietošana arvien vairāk ieviesās, tā ka arī dzejnieki un rakstnieki sāka savas dzejas un stāstus uzrakstīt. Tā radās literatūra jeb rakstniecība un līdz ar to grāmatas. Tagad mēs esam nonākuši pie šī vakara referāta galvenā temata.

Ko jaunu cilvēcei dāvā grāmata?
Uz to jāatbild, ka neīdomājami daudz.
Grāmata ir jauns brīnums, kas ienāk
pasaulē.

Kamēr nebija vēl grāmatu un cil-
vēki prata tikai brīnišķīgo runāšanas
mākslu, viņi varēja savas domas izteikt
tikai dzīviem, klātesošiem cilvēkiem.

Runāt uz nākošiem vēl nedzimušiem
cilvēkiem viņi nevarēja. ^{Tāpēc arī} Un šie nā-
košie cilvēki ~~ne~~ nevarēja neko daudz
zināt par saviem ^{priekštecīem} ~~pirmtētiem~~.

~~Un šī grāmata ir rakstu izgudro-
šanas grāmata, parādīsanos.~~

Tāpēc tautas pirms rakstu izgudrošanas
nepazīna savu pagātņi un vēsture
sākas tikai ar rakstu ^{lietošanu} ~~izgudrošanu~~ un
grāmatas parādīsanos. Grāmata
nojauc robežu starp dzīviem un
mirušiem: ar grāmatas starpniecību mēs
varam iepazīties ar agrāko laiku cilvēc-
kiem, kā ar dzīviem cilvēkiem. ~~Grāmata~~

Ja mēs lasām, piemēram, kādu dzeju vai stāstu, tad ir pilnīgi vienaldīga vai dzejnieks jeb rakstnieks ir dzīvs vai miris, vai viņš rakstījis šogad, vai priekš 10 gadiem, vai 1000 gadiem, — mēs lasot ^{atrodami} ~~pārdrīvojām~~ viņa dzejas vai stāsta iespaidi neatkarīgi no urrakstīšanas laika, —

laikam nav varas par grāmatu, ja tikai ~~grāmata~~ ir uzglabāta un nav bojāgājusi.

Es jau teicu, ka pirmās grāmatas Eģiptos radās priekš un man grīdā ~~Sacita~~ ^{grāmata} ~~par~~ ^{nostāvē} ~~grāmatas~~ demonstrēt

ar kādu ~~konkrētu~~ piemēru. Savos jaunības gados, iepazīdamies ar grieķu dzejniekiem es iemīlēju divus grieķu lirikus Alkaju un Safoju, kas dzīvoja Lezbas salā [un rakstīja] ap 600. g. pr. K.

No viņu dzejas ir uzglabāti tikai ^{niecīgi} fragmenti. Lasīdams un arvien no jauna pārlasīdams šos fragmentus es toreiz domāju, ka šie dzejnieki varētu varbūt vēl augstā

izmiršta celties. Kādā grieķu klosterī vai citā ^{senlaicīgu} grāmatu krātuvē, putekliem pārklāti un *airmirsti* varbūt gul, vēl šo dzejnieku darbi, kurus neviens zinātnieks vēl nav atrad.

Dīvainā kārtā šiem maniem jaunības
saprņim bija lemts papildīties, tikai ne
simtprocentīgi, bet ~~varbūt~~ pagaidām
varbūt tikai pusprocentīgi. Eģiptē, tai
viētā, kur atradās senģrieķu pilsēta Oksi-
rinča, ^{izdotot izrakumus,} tika atrasta kāda veca privāta bibliō-
tēka. Daļa tur atrasto rakstu un grā-
matu ir vēl salasāma, un šie raksti
ir publicēti serijā ar oīsrakstu Oxyrhynchus
Papiri. 1. sējums iznāca 1898. g., bet
18. sējums 1941. g. Tur starp daudza-
jiem dažāda satura rakstiem ir arī
jauni Alkaja un Safojas drejas frag-
menti. Lai jums būtu īskats par
šo Lerbas drejnieku liriku, es no-
lasīšu tulkojumā vienu no Safojas
^{jaunatrastām}
driēmām.

Sardās būdama tālajās

Būži vien viņa domās šurpu traucas

Pulcinā, agrāk mīli kad dzīvojam
Dīvei līdzīgu turēja

Jauko drīsmu dēļ, tevi Arignote.

Tagad spīd / tur, starp Līdijās daļavām,
Skaisti viņa, kā *ivakarā*

Mēnessmāca, kas drīz pēc saules mēta,

Visus zvaigznājus / debesi pārspejot,

Spožu sidraba gaismu lej

Pār par jūru un ziemeļiem pilniem laukiem

Klusumā / zālē rarsā kad tēnām krīt,
Rozes plaukst visukrāsīgākā

Smaršs melnlotā ārē saldā medāis.

Mēna viņai nav / Atīdu pieminot,

Maiģo draudrūni, tālu klīst

Domās, došele sūnijām ilgām pildēs.

Turp lai dodamies / sauc viņa skaļi mums

Tādu vēsti šī klusā naktī

Nes un sūcēina mūs ar jūras sāļām

Šī dzēja ir tik moderna un svaiga, ka, liekas, tā būtu vakar rakstīta. Un tomēr no tā ^{vēlā} vakara, kad dzējnieci to rakstīja līdz šim veckaram ir pagājis ne mazāk kā 2550 gadu!

Sedmarimis, ka S. būtu dzīvojis 200 gadus agrāk. Tad šī dzējas mums nācītu - No ša pirk. redzot

No grieķu grāmatas tagad pāriesim pie latviešu grāmatas. Bet vidū starp grieķu un latviešu grāmatu ir svarīgs un tālējoss notikums: 15 g. vācietis Jānis Gūtensbergs izgudroja grāmatu spiedi. Kopš tā laika rakstītās grāmatas veltā stājās iespēstas grāmatas. Šis jauninājums grāmatas attīstībā radēja pilnīgu apvērsumu, jo iespēstai grāmatai bija lielas priekšrocības: 1) gūsti salasāmo manuskriptu veltā nāca viegli un skaidri lasāmie iespēddarbi. 2) Ja agrāk no kādas grāmatas gribēja norakstīt 1000 eksemplārus tad bija vajadzīgi tūkstošs pārrakstītāji; tagad nedaudzi tipogrāfijas darbinieki, salikūši tekstu, viegli var novilkt 1000 vairāk eksemplārus; 3) tri

klūdu ir mazāk iespēstā grāmatā, jo tās
nozērs ^{ar} korrektūram.

Pateicoties šīm priekšrocībām, sākas
iespēstāi grāmatas triumfa gājēns visā
 pasaulē, kam sekoja arī straujā lite-
ratūras un zinātnu uzplaukums.

Latvieši nevar nedabūja iepazīties ar
rakstītā grāmatām, bet priekš ^{apm.} 200 ga-
diem nākdami saskatē ar rietumzemju
izglītību sāka lietot iespēstāi grāma-
tas

Mans uzdevums un nolūks nav
dot pārskatu par latviešu literatūru,
neesmu arī kompetents to darīt, bet
runāšu tikai vispārējos vilcēnos par
latviešu grāmatu. Man nāk prātā
kāda akadēmiska runa, ko apmēram
priekš 28 gadiem teica mans skolotājs
profesors Felsbergs LU gada dienā.
Viņš toreiz bija izglītības ministrs un
lai gan viņa specialitāte bija grieķu
un romiešu mākslas vēsture, viņš

tomēr par tēmatu savai runai bija
izvēlējis latviešu rakstniecību. Vins
to pielīdzināja krašnam mežam, kas
divsimt gadus jau audzis, kur daži
koki jau ^{sabrunējuši un} nokrituši, bet citi aug to vietā.
Šai mežā mitinās dažādi meža kустoni,
un visādi putni tur skaisti dzied.
Pa koku starpām saulainākās vietās
koši zied ^{dažādas krāsās} ~~puķes~~ puķes. Bet starp ~~šīm~~
puķēm ložņā arī indīgas čūskas...

Šīs indīgās čūskas mums jā-
uzmana, jo šai mežā mēs ļaujām
staigāt saviem bērniem un jauniešiem.

Grāmata ir kā nazis, ar kuru
var grūst mairi un var iegrūst arī
pirkstā. To var pielīdzināt arī ugunij,
ar kuru aukstā laikā var sasildīt
māju, bet var arī nodedzināt māju.
Arī grāmata var būt derīga un var
būt arī kaitīga. Grāmata var būt
jauka un var būt nejēdzīga. Grāmata
var paust patiesību un tā var paust

arī apzinātus vai neapzinātus melus.

Pasam lasītājam jāizšķiras par to, kādas grāmatas izvēlēties lasīšanai. Ir sakām-vārds: „saki man, ar ko tu saņieci, un es pateikšu, kas tu esi”. Šis sakām-vārds pilnā mērā attiecināms arī uz grāmatām, un, to parafrazējot, mēs varētu sacīt: „saki man, kādas grāmatas tu lasi, un es tev pateikšu, kas tu esi”.

Bet bērni un pusaudži vēl nespēj spriest par grāmatu derīgumu un lasa to, kas pagadās. ~~At~~ Te, Kanadā, bērni visvairāk lasa „komikas”. Tajās mūl ieskatīties pat pieaugušie. Tam līdzrās bērni jaunatne, un arī vecie labprāt ^{apmeklo} kinīsus. Bet nelaimē atkal tā, ka pārāk daudzi vietās tur izrādīs koo-boju un kriminālfilmām. Ko lai saka par tādām kino izrādēm, kur pa septiņiem logiem ir izbūrta roka un katrā rokā ir revolvers, bet lugai beidzoties zemē gul, ducis līķu. Nav šaubu, ka arī šādas izrādes audrīna, bet kādā virzienā? Vēl nesen man gādījās

Hamiltonā priedzēt šādu skatu. Biju aizgājis uz veikalu nopirkt dažas lietas. Te uzreiz atveras durvis un veikala iebūv kādi cetri "laupītāji". Mēs no bailēm nenogētbām tikai tāpēc, ka viņi nevarēja būt vecāki par 5-6 gadiem. Katram rokā bija revolvers un katrs tēmēja uz kādu cilvēku. Viņi aizmīrsa tikai uzsaukt "rokas augšā!" Viņi jau arī nebūtu varējuši aizsmiegt kasi.

Pēc dažām minūtēm viņi izgāja nolaistiem revolveriem, tāpat ka nākuši. Varētu jautāt, vai tā bija bērnu rotaļa, vai vingrināšanās banku aplaupīšanā?

Bet šķiet, vecākiem neapjēdzot atstāt bērnus tadā savvalē, lai viņi audzina pašus. Arī grāmatu ringā mums jāpelīdi viņiem orientēties, vislabāk iedodot viņiem rokā kādu piemērotu grāmatu.

Mēs varam droši ieteikt tādas darbes,
ka Kaudzīšu Mērnieku laikus, kuriem māks-
linēks Brencēns devis ^{interesanta} ~~skaitis~~ un rakstu-
rīgas ilustrācijas. SKaisti ir Brigades
darti, kuras izpaužas viss, kas ir krātns,
tīrs, dailis un spēts. Tāpat varētu ieteikt
Skalles, jaukās pasakas, Sauliņa un
Poruka stāstus ar viņu sirdsķēstiem" lau-
dīm. Vertīgs un jauks ir Raina Zelta
zirgs, tāpat leģa Jāņeps un viņa brāļi.
Tie ir īpaši nedaudzī vārdi, bet tūlītīgi mūsu literatūrā
Mani personāži ir iespaidojis Krišciņš
Niedra ar dažiem stāstiem, bet it īpaši
ar romānu "Līduma dūmes", kur mani
valdzināja no 3 brāļiem Strautmalim
teoloģijas kandidāts Kārlis un inženieris
Vilis. Niedru tagad uzskata par
noderēju un viņš pats šo nosaukumu
ir pieņēmis brošūrā ar virsrakstu "No-
dēvēja atmiņas". ~~Man~~ Man prātā ir
vārdi, ko Niedra rakstīja pēc 1905-g.,
kad latviešu revolucionāri gāja dedzi-

nadami baronu muižās: „Tagad valda
citāda taisnība nekā tā, kurā es esmu
audzināts. Vieni nesaprot manu taisnību,
 un es nesaprotu viņu taisnību”. Atstāsim
 vēsturei tiesāt Nīdru ~~kā rakstnieku~~ kā
 politiķi, bet vērtēsim viņu tikai kā
 rakstnieku. Jo ja mēs gribētu rakstnieku
 vērtēt arī kā personu, tad mums varbūt
 nāktos nopelt kādu ļoti ievērojamu
 dzejnieci, kurai kādreiz kāds no Latvi-
 jā ^{universitāte} mācības spēcīm izteica dibinātes
 pārmētumu par viņas rīcību, uz ko
 viņa atbildēja: „Jums jāzina, ka ir
 divas dažādas sievietes ar manu vārdu:
 viena ir tā, kas rakste skaitas dzejā,
 bet otra, kuru Jūs redzat sev priekšā,
 ir gatava ragana.”

~~Dailīliteratūrā ne tikai forma,~~
~~bet arī saturs ir ^{bet ir} svarīgs.~~ Mēs nevaram
~~pārmēram~~ jūsmot par tādu dzeju vai
 stāstu kuram trūkst ētiska pamata,
 to man pašam galējās mēdruvot.

~~Man reiz gadījās lasīt kāda tagad~~
^{Es reiz lasīju}
~~visai~~ ^{visai} parīstama rakstnīka stāstu,
^{šis} kur tēlots notikums no viņa drīoēs
laika Kaukāzā. Stāstā aprakstīta
autora mīlestības dēka ar kādu pre-
cētu kurorta dāmu, kāda žīdu ārsta
sienu. Man nepatika jau pirmais
leikums, ar kuru autors iesāk savu
stāstu un nepatika viss šis stāsts.

Vēlāk man gadījās aiziet
uz Akadēmiskās draudzes diēvkalpo-
jumu Vecajā Ģertrūdes baznīcā. Drau-
dre dziedāja pēc lapinām un starp
koralēm tika dziedāta arī nupat
minētā rakstnīka dziesma. Tas ir
jauks, skaists drejolis, kur runa ir
par saulē mirdzošīm sniegiem kal-
nu galotnēs. Simboliski tas var no-
zīmēt cilvēka došesles skaidrību.
Šādu dreju ar pilnu tiesību var
dziedāt baznīcā. Bet tā kā arī
šis drejolis nems no Kaukāza iespai-

diem, tad es, atceroties mineto stāstu,
jutos šokēts un man zuda viss soļ-
brīža svimīgums.

Par latviešu grāmatu reņajot
kūtu līdzās daļliteratūrai jāmin
arī zinātniskā literatūra. Tada mums
radās pē Latvijas universitātes dibī-
nāšanas. Universitātes pastāvēšana,
25 gadu laikā (1919-1944) ^{radās} zinātniskas
rokas grāmatas un pētījumu darbi
katrā speciālitātē. Viena daļa šo
rakstu tika publicēta universitātes
rakstu serijā, ar latīnisko nosaukumu
Acta Universitatis Latviensis. Kriētnā
daļa šo universitātes rakstu vēl
tagad būs atrodama Savienoto Valstu
un Kanadas lielākās universitātes,
kā piemēram Torontas un Montreālas,
universitātes, ar kurām Latvijas uni-
versitāte atņēdas rakstu apmaiņā.
Tagad, līdz ar LU-es zaudēšanu arī

mūsu zinātniskā literatūra ir apstākusi, jo daudzi mācības spēki vairs nevar strādāt šejienes augstskolās, un ja kādam arī ir uzrakstīti kādi speciāli darbi tad nav iespējams tos publicēt.

Lai lasītu vērtīgākos publicējumus zinātniskajā literatūrā, nepietiek vienas pašas latvisu valodas. Jau LU-tē bija prasība, lai katrs mācības spēks ~~zinā~~ prastu tādos apmēros jaunās valodas, ka viņš varētu brīvi lasīt zinātnisko literatūru trijās galvenajās kultūrvaiodās: vācu, franču un angļu. Katrā no šīm valodām ir liels daudzums zinātnisku žurnālu un grāmatu par dažādām speciālām problēmām ikvienā zinātniskā disciplīnā. Kam nav iespējams visas trīs valodas zināt, tad nepieciešama vismaz viena.

Tāpat kā daiļliteratūrā, arī zinātniskās grāmatas nav ar vienādu vertību. Par daudzām problēmām zinātne ir ticis un tiek diskutēts. Viena teorija pēc kāda laika apmaina otru un arī par šo otru dažos gadījumos nevar vēl zināt, vai tā paliks uz visiem laikiem.

Jr cilvēki, kas pa ausu galim dzirdējuši kādu jaunu mācību vai arī izlasījuši kādu ~~papulu~~ brošūru, sevi iedomājas jau diezgan gudrus un uzdod lauto vai dzirdeto ~~zinātni~~ kā "zinātnes beidzamo vārdu"

Büchlein
Kraft und Stoff
Renan
Shouss
Jens lejn
Non

un neapsaubāmu patiesību. Bet jau šis apgalvojums par "zinātnes beidzamo vārdu" ir vājš arguments. Jo kas šodien beidzamais vārds, tas pēc kāda laika var būt jau novecojis un atmests vārds. ~~Drīzāk jāsaka otrā~~ Zinātnei mode nāgoda un cūnā. Drīzāk jāsaka otrādi:

27^{1/2}

~~tas irakts un~~ teorija, kas iztur laika
pārbaudījumu, un paliek negrozītā
pelna ~~un~~ vairāk mūsu irticību.

Ta piem. kopš Kopernika laikiem vairs
netiek apšaubīta teorija par zemes
grūšanos ap sauli, bet taisni otrādi,
Kopernika laika pierādījumiem klāt
ir nākušī vēl daudri jauni; kas šo
teoriju apstiprina, kā pilnīgi droši.

Kas grib pētīt kādu zināt-
nisku jautājumu, tam nepietiks ar
vienu vai divām grāmatām, bet
ir jālasa daudz grāmatu ^{un} rakstu
par šo jautājumu; ideāli ņemot,
būtu jāizlasa viss, kas rakstīts par
šo jautājumu, bet šis ideāls protams
vienmēr paliek nesasniegts un
mēs varam ^{izlasīt} tikai pašu galveno un
svarīgāko, kas rakstīts par vienu
vai otru jautājumu.

Runājot par daļi literatūru un zinātnisko literatūru, neminēta vēl ir palikusi kāda grāmata, kas pelna sevišķu ievēribu. Tā ir grāmatu grāmata - Bībele.

Mūsu laika zinātnieki pati ne tikai sauli ^{un mēness un vaipus} nūkai pāņmus un ^{bet} ne tikai pagatuz nāšiem ^{bet} pati an bībeli. Arī Bībeles pētīšana zinātnieki ir nonākuši pie svarīgām atzinām.

Starp citu, modernajā teoloģijā redzamu vietu ņem Bībeles teksta kritika. Varbūt kādam liksies savādi, ka Bībeles tekstu var kritizēt. Bībele taču ir Dieva vārds un lai gan to rakstījuši cilvēki, bet pēc pašas Bībeles liecības šie cilvēki rakstījuši Svētā Gara iedrosmoti un īsti ticīgs cilvēks taču tie, ka Bābelē ikviens vārds ^{un teikums} no sākuma līdz galam ir patiess Dieva vārds, kurā nevienam cilvēkam nedrīkst ne grozīt ne apšaubīt. Sevišķi katoli aprindas ^{vispārējā} turas pie šāda ievērojama, tāpat kā tās turas pie ievērojama par pāvesta nemaldību.

Bet protestantiskā teoloģijā ^{tomēr} sev atļaujās Bībeles teksta kritiku, un ir labi, ka viņa to dara, jo citādi mēs varētu nonākt iekšējā pretrunā paši ar sevi, bet ^{sen} grieķu filozofs Sokrats ir teicis, ka nekā cilvēkam nav ~~smagāk~~ ^{grūtāk} pāresams, kā iekšējā pretruna. Ja eiti mums preti runā, tad tas vēl neko ninozīmē, mēs varam palikt pie sava ieskafta. Bet ja mēs paši sev preti runājam, tad mums to ir grūti pārest.

Bībeles teksta kritikai nebūtu nekāda darba, ja tiebr mūsu dienām būtu nonākušī Bībeles autoru oriģināl-raksti. Bet stāvoklis ir tieši pretējais: nav ne vienas vienāgas ^{Bībeles} gramatas, neviens Bībeles raksts, kas būtu nonākušī pirmajā rok-rakstā, bet visas grāmatas ir nonākušas tikai norakstos. Es te galvenā kārtā runāšu par Jaundzībi. Jaundzībes teksts dibinās uz kādiem ~~1500~~ manuskriptiem, kas glabājas

gan muzejos, gan klosteros, gan bibliotekās. Pavisam ir ap 4000 manuskriptu, bet visi tie nesatur visas ^{Jaundzības} grāmatas, bet tikai daļas. Ap 1500 ir evaņģēliju manuskriptu, un ap 50 manuskriptu ir tādi, kas satur visas Jaundzības grāmatas. Manuskripti nav visi vienāda vecuma: visvecākie pieder IV (Æ, cod. Sinait., Vaticanus) un V, tālāk nāk VI (Borae, D), VII, VIII, IX un X (līdz pat XV), bet trūkst manuskriptu no I, II un III gr. Mēs uzskatām kādas pārgrupēšanas ar Jaundzības tekstu ir notikušas pirmajos trijos gadsimtos, bet ka pārgrupēšanas ir notikušas, to rāda daudzi Jaundzības manuskriptu varianti. (Paskaidrot variants norīmi!) Piemēra dēļ es minēšu 4 šādus variantus.

1). Luk. 2,14: (καὶ) ἐπὶ γῆς εὐφροσύνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας, var. καὶ ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία

2) Λύκ. 24, 33 καὶ εὗρον ἠδροισμένους
τοὺς ἑνδέκα καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, λέγοντας
ὅτι ὄντως ἠγέρθη ὁ κύριος καὶ ὤφθη Σίμωνι
^{Bezae, Kerm. 1924}
Var.: D: λέγοντες.

3) Jāņa 8, 1-11 (par grieķu) dašas manuskripts
šā tekstā trūkst

4) Bet vislielākās pārticības ir noti-
kūšas ar Marka evaņģēliju, kuram
[sākotam] trūkst beigām. Tādēļ var
uzskatīt par droši pierādītu, ka Marka
evaņģēlijs beidzas ar 16, 8 (tātad
vīgāja arā un bēga no kapa,
jo drēbēsana un bailis tās bija
pārņemušas un neteicja nevienam
nekā jo tās bijās). Panti 9-20
ir vēlāks nozināmais autora pi-
likums, kas drīz. laukam 2-p.
(Neistā tekstā tāpat arī vārds: Kes
tie un top kristis).

Kā ~~restaurēt~~ redram, teksta kritiku ideāls —
restaurēt pirmatnējo oriģināltestu — daudzos ga-
dījumos paliek neaiņināts. Sevīši par evanģe-
lijām ir jāsaka, ka dažādi vietās iegādājais teksts
vairs gluži neatbilst tam, kāds bija pašu
evanģelisku rokrastā. Bet tas nedrīkst, nemazina
Bībeles lielo nozīmi. Ja mājās jūntam daži dakstiņi
ar laiku nokrituši, vai tāpēc māja savu vērtību
zaudējusi? Viss galvenais taču paliek tā, kā bijis.

Senie grieķi par savu lielāko drējmāks-
linieja Homēru. Viņa nozīmi grieķu audzinā-
šanā un garīgajā dzīvē Plūtarchs raksturo šādiem
vārdiem: „Homērs tiklab mūža sākumā,
kā vidū un beigās ievēnam bērnam, vīram
un sirmgaloim dod no sevi tik, cik katrs
spēj saņemt.”

Es negribu marīnāt
Homēra slavu, bet es tomēr domāju, ka
šis raksturojums vēl lielāku ticību var
būt atbilstošs un Bībelei, kurā ticšām
katram cilvēkam dod tik, cik tas spēj
saņemt.

Gadu simtumu un gadutūk-
stošu laikā Bībele ir bijusi daudziem
laikām un cilvēku miljoniem par
pamācītāju un vadītāju viņu dzīvē,
par stiprinātāju ticībā uz Dievu,

par mērīnātāju bēdas un ~~grūtībām~~,
grūtībās pārdomojumus, ^{brīžos.} ~~un tūlīt sa-~~
~~frīcionojumos.~~

Bībele ir interesanta grāmata
vēl vērīgā ziņā; tā ir reize interna-
cionāla un nacionāla. Internacionāls
tāpēc, ka satur ~~to~~ mācību, kas sludināta
visām tautām pasaulē, bet nacionāls
tāpēc, ka katrai tautai tā ir tulkoja
vīnas valodā. No tam irūt
arī mūsu pūnākums lasīt Bībeli
un klausīties dievvardus latviski
valodā. ^{Bībeli} nepareizi sacīt,
ka tas ir runalga, kurā valodā
mūs dievvardus saņemam. Mums
tie ir jārunā tai valodā, kurā
mūs vispilnīgāk ^{varam} izteiktis, un kurā
mēs vislabāk ^{varam} saprotam
un ^{ar} kurā spējam ^{ar} iekustināt vissmal-
kākas mūsu došels stīgas. Un
tā ir mūsu mātes un tēva valodā.

Šai pasaulē ir daudz visādu puķu. Katrai puķei ir savs īpatnējais skaistums, sava īpatnējā smarža un izskats. Bet, ja būtu tikai viena pati puķu šķirne, un kaut tā būtu pati puķu karaliene roze, ja visos dārzos augtu tikai rozes plāvās, sētmalēs un gravjos ziedētu rozes — vai tad skaistuma pasaulē būtu vairāk? Es domāju — nē.

Skaistuma vienmūlība mums apniktu. Bez rozēm ir arī daudzas citas brīnumjaukas puķes.

Un Dieva dārzā ir daudz dažādu tautu un katrai tautai ir sava īpatnējā valoda, kultūra un tradīcijās. Ja mēs esam drīmuši latvieši tad tas ir bijis Dieva prāts. Un varbūt mums arī savs uzdevums un misija pasaulē ir doti, no kuriem mēs nedrīkstam patvaļīgi atteikties.

Ja mēs aizvērtu bojā kā tautu, vai nu pašu vainas dēļ, vai arī aiz apstākļiem, kas no mums neatkarīgi, tad par to būtu jāskumst visām krētnām tautām

pasaulē, jo Dieva darzs tad paliktu
par vienu puki' nabadrūgaks.

Tāpēc sargāsim savu tautību, runāsim
savu valodu un lasīsim latviskās grāmatas,
izmeklēdami no tām labākās, lai mēs pa-
liktu apzinīgi un krētri latvieši.

Un lai cik drūmas liktos izredzes,
nepaliksīm bezcerīgi, bet ticēsim, ka
mūsu drūmtene reiz tiks atbrīvota un
mūsu valsts atjaunota, lai tur, mūsu
tēvu zemē, mūsu tauta varētu
ziēdēt kā viena no krāšņajām Dieva
pukēm.

13